

A 2023-AS SZERBIAI PARLAMENTI VÁLASZTÁSOK AZ ELEKTRONIKUS MÉDIÁK TÜKRÉBEN

THE 2023 SERBIAN PARLIAMENTARY ELECTIONS THROUGH THE
LENS OF ELECTRONIC MEDIA
PARLAMENTARNI IZBORI 2023. GODINE U SRBIJI GLEDANI KROZ
OBJEKTIV ELEKTRONSKIH MEDIJA

MÉSZÁROS ZOLTÁN

PhD, történész, kutató, főlevéltáros, tanár

Szabadkai Történelmi Levéltár, kutató

Létünk című folyóirat, főszerkesztő (2017-2020)

mzolta9@gmail.com

ÖSSZEFOGLALÓ • A tanulmány a választások követésének és az elektronikus médiákban elhangzott tartalmaknak a mellékterméke. A figyelem arra összpontosult, hogy a különböző pártok milyen módon használják a médiát, milyen üzeneteket próbálnak eljuttatni szavazóikhoz, és hogy a választások után az eredmények ismeretében ezek mennyire bizonyultak jónak. A szerző már évtizedek óta figyeli a szerbiai politikát, elsősorban a Koszovóval kapcsolatosat. Adatait tehát ezzel a háttérrel kezelte, noha nem törekedett arra, hogy bárkiről is bármilyen képet fessen, hiszen a médiákon eljuttatott tartalmak érdekelték, és ezek alapján alakította ki véleményét.

KULCSSZAVAK • 2023-as parlamenti választások, médiák, választási kampány, választási üzenetek, szerbiai politikai élet

BEVEZETŐ

A többpárti választások velejárója, hogy nem mindig egyszerű megfogalmazni, hogy ki az igazi győztes, és ki a vesztes. Ezért a politikában a győzelmet és vereséget is magyarázni kell, és a 2023. december 17-én tartott szerbiai választásokon is így volt, ezenkívül egyes helyeken meg kellett ismételni a szavazást, de a lényegen ezek az eredmények sem változtattak.

A szerbiai demokrácia fejlődéstörténete specifikus, és ahhoz, hogy a szerb néplélek kialakulását megértsük, legalább a középkori Szerbia megszűnéséig kell visszamennünk, és a Habsburgok által létrehozott katonai határőrvidék státuszáig.

Erre egy választás eredményének ismertetésében és elemzésében¹ nem vállalkozhatunk, azonban legyen elég annyi, hogy sem Szerbia balkáni részében, sem a határvidéken nem voltak nyugodt körülmények, nem voltak hosszú, gondtalan békeévek. A demokráciák kialakulásában viszont ennek döntő szerepe van, gondoljunk csak az USA fejlődésére a függetlenségi háború után, valamint arra a jólétre, amelyet Európában hoztak létre a gyarmatbirodalmak fenntartói, majd később a skandináv államok is.

A történelem cinikus játéka, azaz az egykori oszmán hódítás folyamatából következik, hogy Szerbia megalakulásának bölcsőjében, Szandzsákban (Sandžak) ma a muzulmánok vannak többségben, és hogy a legtöbb szerb kegyhely az albán többségű Koszovóban van, amit nem sokkal a Nemanja-uralkodóházból származó szerb vezető (nagyzsupán) királlyá koronázása után szerzett meg a középkori állam. A kampányban Ivica Dačić egykori miniszterelnök és külügyminiszter azt mondta, hogy Koszovón 1300 kegyhely van. Egyszóval, Szerbia úgy halad előre, hogy mindig visszafelé is tekint. És ebből a perspektívából sok olyan történelmi fordulat van, amelyet ugyan túlélt az ország, de bőven kellett áldozatokat is hoznia érte.

Másrészt a szerb embereknek elégük van a történelem folyamatos történéseiből, egyszer már egy nyugodt, békés, prosperáló országban szeretnének élni, és ha valaki ezt hihetően meg tudja fogalmazni, akkor azt hatalmon fogja tartani Szerbia népe.

Ez egyben azt is jelenti, hogy sokan az ellenzékiek közül elvesztették a reményüket, mások pedig ad hoc koalíciókat kötnek. Ráadásul a szerb pártstruktúra rendkívül fragmentált, és egy hosszabb választások nélküli időszak sokat tehetne annak „defragmentálódásáért”. Az ellenzék az elmúlt években sokszor vált nevetségessé, hiszen a szilárdnak mondott koalíciókból szétrebentek a pártok, majd a következő választáson újrendeződtek úgy, hogy a széttöredezettség megmaradt. Ha az ellenzék valaha is győzelmet szeretne aratni, akkor tartós pártokat kell létrehoznia, és nem sokat. Egyesek azt mondták, hogy az ellenzéknek a 2023-as választásokon csak két centrumba kellett volna rendeződnie, a nemzeti és a liberális-technokrata-szocialista erőterek mentén kellett volna indulnia a választásokon. A Vučić elnök körül tömörülő erőket, elsősorban a Szerb Haladó Pártot² bizonyára még így sem tudták volna legyőzni.

¹ A tanulmány forrásai: a fősodratú közmédia (RTS) információs műsorai és a köz-társasági választási bizottság adatai.

² Egyébként a szövegben nem fogom kiírni egyes választási szövetségek teljes nevét, mert nem akarom, hogy az olvasó három sor magyar és szerb megnevezést olvasson, például a Szerb Haladó Párt összesen még 11 pártot jelöltetett a listáján, más-hol meg a koalíciók megnevezését fogalmazták meg hosszan és körülményesen.

A NYUGODT ERŐ GYŐZELME

A szerbiai polgárok nem szeretik a zűrzavaros állapotot, ezért hajlamosak eltűrni egy hatalmi elit hatalomgyakorlását még akkor is, ha az ellenzék mindenféleképpen vádolja őket. Vučić elnöknek tehát nem okozott nagy fejtörést, hogy kiírja-e a választásokat. Választási listájának: Aleksandar Vučić – Szerbia nem állhat meg (Aleksandar Vučić – Srbija ne sme da stane) győzelme sejthető volt, amihez még hozzájárult a sikerpropaganda, hiszen az kétségtelenül látszik, hogy Szerbia épül, sőt az utóbbi időben a Vajdaság is. A választási kampányba azzal köszöntek be, hogy 93 000 aláírást gyűjtöttek a listaállításhoz, amihez 10 000 is elég lett volna.

A kampányban, akik Koszovó témáját vetették fel, csak azt tudták mondani, hogy ők még jobban fognak ügyelni rá. Ez gyenge érv volt, hiszen maga Vučić elnök is számtalan alkalommal mondta, hogy Koszovó kapcsán szó sem lehet annak elismeréséről, és nemzetközi szervezetekbe való felvételének engedélyezéséről. A koszovói kérdés tematizálásának csapdájába sétált tehát bele a Nemzeti Összefogás Koalíció (a Dveri és a Zvetnici), a Néppárt (Narodna stranka – Siguran izbor. Ozbiljni ljudi) és a Radikális Párt is. Ellenben Vučić listája a köztársasági és a tartományi választásokon is többséget szerzett, így egyedül, koalíciós partner nélkül is kormányozhatott volna. Az elnök retorikájában – mint ahogyan Orbán Viktor – ő is az emberekről kezdett beszélni, mindenféle sallang nélkül. Még önkritikát is gyakorolt, amikor azt mondta, hogy a jövőben jobban oda kell hogy figyeljenek az emberekre, a nép szavára. A kampány folyamán gyakorlatilag mindent megígért, ami a mai szerb választópolgárnak eszébe juthat: útépitést, gazdaságfejlesztést, az egészségügy és a közoktatás fejlesztését, valamint a szebb jövőt. Az ígéretes ilyen módja magában hordozza a semlegesség veszélyét, ám Vučić elnök esetében ezt jól alá lehetett támasztani, hiszen a sajtó nagy részét a hozzá közeli emberek, szerkesztők dominálják. Ezért történt meg, hogy 1 778 028 szavazatot kapott, a választásra jogosultak és a jogukkal élők 46,7 százalékát. Ez mandátumokra átváltva körülbelül 127 helyet jelent a 250 tagú parlamentben, ami egyszerű többség volt, és gyanítható volt az is, hogy koalícióra fog lépni régi szövetségeseivel, a Szerb Szocialista Párttal és a VMSZ-szel is, így a fölénye egészen kényelmes lesz.

Ha jól átgondoljuk, akkor a Szerbia az erőszak ellen – Miroslav Miki Aleksić – Marinika Tepić stb. (Srbija protiv nasilja – Miroslav Miki Aleksić – Marinika Tepić stb.) nevű széles pártkoalíció is egy kisebb fajta győzelmet aratott még akkor is, ha elégedetlenek az eredménnyel. A rájuk szavazó polgárok száma 901 742 fő volt, a szavazók 23,69 százaléka. Ekkora sikert egy új koalíció még egyszer sem ért el a Szerb Haladó Párt és Aleksandar Vučić elle-

nében. A fő hívószavuk az volt, hogy „normális” Szerbiát akarnak, és ezt már az után hangoztatták, hogy Szerbiában 2023 májusában tömeggyilkosságok történtek. A tagságukat és szimpatizánsaikat jól mozgatták, népesek voltak sétáik a fővárosban. A fő jelszavuk mellett erőteljes volt az a nézetük is, hogy nem akarnak pártállamot, és hogy felnőttek már az új generációk, akik nem akarnak „radikális kockafejek” lenni. Ez a párt főleg Belgrádra koncentrált, és az volt a célja, hogy minél többen menjenek el szavazni. Aztán a választás vég-eredményével elégedetlenek lettek, főleg azzal, hogy Belgrádban nem értek el átütő sikert, így hisztérikusan kezdtek viselkedni, és az év utolsó napjaiban a választási bizottság épületét rohamozták meg, „nemnormális” módon törték-zúzták, így a rendőrség vetett véget az eldurvuló sétának. Marinika Tepić éhségstrájkba kezdett. Tehát a helyzet Belgrádban nem lett egyértelmű, ebben az is benne volt, hogy zavargások lehetnek; a helyzet csak nyolc hónappal később jutott nyugvópontra: egy választás és a kormányzó párt győzelme után. A jövőben az ellenzéki pártszövetségnek akkor lehet esélye, ha felelősen politizál, elfogadja a választási eredményeket, és jobban megszervezi önmagát. Azt a munkát, ami a szerveződést illeti, ma nem lehet megspórolni, választási győzelmet aratni csak profi propagandával és nagyfokú szervezettséggel lehet.

Ha a többi kis párt eredményét vesszük szemügyre, akkor a Dr. Miloš Jovanović – Szerbia reménye – NADA Szerb koalíció stb. (Dr Miloš Jovanović – NADA za Srbiju stb.) is győztesnek tekinthető, hiszen megőrizték parlamenti helyüket, ami sokaknak nem sikerült a nemzeti pártok közül: 191 232 polgár szavazott rájuk, ami a választók 5,2 százaléka. Ennek a koalíciónak a rojalisták is tagjai voltak, azonban ezt a kérdést csak a választási kampány elején hangoztatták, vélhetően látták vagy felmérték, hogy ez a kérdés nem alkalmas arra, hogy sok szavazatot hozzon. Ehelyett azt emelték ki, hogy ez a párt nemzeti és demokratikus. Vučić elnököt közvetlenül bírálták azzal, hogy több funkciót is betölt (azt mondták rá, hogy főügyész, bíró, államelnök, kormányelnök egy személyben). Céljukként azt határozták meg, hogy a kormányoldaltól elvegyék a többséget. Beszéltek még a mezőgazdaságról, az ország újraparosításáról, szóltak a korrupció elleni harcról, a fő jelszavuk pedig a „változás rögtön” (promene sad) volt. Reflektáltak a haladók jelszavára is, miszerint Szerbia nem fog megállni, de – mondták – az igazi kérdés, hogy merre megy majd tovább. Az utolsó üzenetükben azt emelték ki, hogy a hatalmi döltyfnek és a megaláztatásnak véget akarnak vetni. A szerbiai politikai életben nem rossz ennek a pártszövetségnek a teljesítménye, hiszen a haladók után a legerősebb nemzeti tömörülés. Kérdés, hogy egyben marad-e a szövetség, vagy széthullik?

A VESZTES PÁRTOK

A Saša Radulović – Elég volt stb. – Jó reggelt, Szerbia! (Saša Radulović – Dosta je bilo stb.) pártszövetség akár be is juthatott volna a parlamentbe, azonban Radulović taktikai hibát vétett, amikor a nagy vesztes Tadićtyal fogott össze. Viszonylag későn találtak egymásra, propagandájuk egyik eleme a decentralizáció volt. (A decentralizációt a VMSZ is megfogalmazta programjában.) Ana Pejić mozgalma semmit sem tett hozzá a kampányhoz, pedig a szerb közvéleményt egy időben nagyon foglalkoztatta az, hogy egyes anyáknak, akiknek azt mondták, hogy halott gyermeket hoztak a világra, nem mutatták meg őket, így sokan hittek abban, hogy eladták az újszülötteket. Szerbiában ennek az ügynek a megnyugtató lezárása nem történt meg. Koszovóval kapcsolatban ők is elvetették az akkor még ismeretlen francia–német tervet, az átlagember problémáit emelték ki, és a választási rendszer változtatásának szükségességét; gazdasági változásokat akartak, és ezáltal visszaadni az emberek méltóságát. Mindezt azonban éppen akkor mondták, amikor mások is ezt hangoztatták. A választásnak ugyanígy volt egy íve: majdnem mindenki Koszovóval kezdte választási kampányát, hogy a végére a gazdasági témák domináljanak, sőt az utolsó üzenetekben szó sem volt Koszovóról. A parlamenten kívülre kerültek; 45 083 szavazatot kaptak, a szavazatok 1,18 százalékát, aminél a VMSZ is jobban szerepelt, mint kisebbségi párt.

A vesztesek közül a legnagyobb talán a Milica Đurđević Stamenkovski – Boško Obradović – Nemzeti csoportosulás stb. (Milica Đurđević Stamenkovski – Boško Obradović – Nacionalno okupljanje stb.) volt, amelyet a Zavetnici (Eskütevők) és a Dveri (kapu, kolostori kapu) alkotott. A 2022-es választásokon a két párt a szavazatok 7,5 százalékát kapta, azaz húsz helyük volt a parlamentben. Önmagukról azt mondták, hogy államalkotó erők, és azért érdemes rájuk szavazni, mert a hatalom nem korrumpálta őket, és egy új generációt képviselnek. Voltaképpen a nemzeti oldalon hallható minden ígéretet felvállaltak, és a pártnak a heveségén kívül nem volt önálló arca. Csúfos vereséget szenvedtek, nem jutottak be a parlamentbe, 105 114 szavazatot kaptak, ami 2,76 százalék, vagyis 24 ezrelék hiányzott ahhoz, hogy elérjék a 3%-os parlamenti küszöböt.

A Radikális Párt az 1990-es évektől volt jelen a politikában. Kétségtelen volt vezetőjük, Vojislav Šešelj karizmája, azonban a „vajda” felett eljárt az idő, megpróbálta a fiát, Aleksandart helyzetbe hozni, akiben nem volt meg apja átütő ereje, így a kampány utolsó napjaira visszatért az „öreg” Šešelj. Pártja rá épített: Dr. Vojislav Šešelj – Szerb Radikális Párt (Dr Vojislav Šešelj – Srpska radikalna stranka). Ennek a pártnak az üzenetei voltak a legradikálisabbak a palettán. Szerintük a Vajdaságot el kell törölni, mert nincs igazi funkciója, és

kár pénzt költeni rá. Szerbiát a BRICKS+-ban akarták látni, a gazdálkodást és gazdaságot nemzeti alapokra akarták helyezni, azonban aki valamennyire is ért a gazdasághoz, az jól tudhatja, hogy egy ilyen kis ország nagyon ki van téve a nemzetközi piacoknak és a nagyhatalmak gazdaságpolitikájának. Ezenkívül a büszke nemzet sokak által használt és talán már el is koptatott szólamát is elővették. Óriásplakátjaikra azt írták ki a BRICKS+ mellett, hogy Szerbia a haza, Oroszország pedig az anyácskája. A kampány utolsó üzenete az volt, hogy a Radikális Párt soha nem hajolt meg a külföldi erők előtt, és mindig a nemzeti célokat szolgálta. Mások gyengeségből, haszonvágyból, vagy restségből letérdeltek, vagy azért, mert eleve rosszak voltak, de a radikálisok nem. Vojislav Šešeljt szónoki tehetsége nem hagyta el, és az a mély hang sem, amely raccsolással párosul. Ám a választópolgárok erre már nem voltak kíváncsiak. A pártnak nem volt átütő üzenete, Vojislav Šešelj, és ezúttal fia is, Aleksandar, már annyi mindent mondott, hogy hiteltelen lett. Már a 2022-es választáson sem jutottak be a parlamentbe, lehet, hogy a lakosság már akkor leírta őket, és így történt ez 2023-ban is. A szerbiai polgárok „kijárták” már azt az iskolát, amelyet a radikálisok kínáltak. Valószínűleg végleg eltűnnek a sülyesztőben 55 752 szavazattal (1,46 százalékkal), nagyon távol voltak a bejutási küszöb-től. A mai Szerbiában már nem felel meg az a propaganda, amely a széthulló Jugoszláviában még jó volt. Aki nem tud újítani, az nem lehet érdekes.

Az is izgalmas, sőt elemzésre méltó téma, hogy Milošević – a 2000. október 5-i elsőprő hangulat ellenére – pártja életben maradt. A Hágai Nemzetközi Bíróságon hosszas perben Milošević nem lett elítélve, mert közben elhunyt. Így neve tiszta maradt. A Milošević által alapított Szerb Szocialista Párt és állandó partnerei a szerbiai politikai életben mindig hozták a körülbelül tízszázalékos eredményt; mindenki arra gondolt, hogy a szépkorúak szavaznak rájuk. Ennek a pártnak megvolt az esélye, hogy nemet mondjon a miloševići örökségre, de ezt nem tette meg, noha az eddigi választásokon nem is tematizálta a Milošević-kérdést. Ellenben ebben a kampányban megtalálták Milošević unokáját, s Ivica Dačić azzal állt elő, hogy Milošević meg Tito is hazafiak voltak, de ők már a múlt, a pártelnök, azaz ő maga a jelen, a jövő pedig az ifjú Milošević generációja. Listájának a neve és maga Dačić, a listavezető is gögös volt (Ivica Dačić – Szerbia miniszterelnöke – Ivica Dačić – premijer Srbije), ugyanis azt hangoztatta, hogy a megoldás Szerbia számára az ő koalíciójának a győzelme. A kampányban a koszovói kérdést és a szocializmust tematizálta. Ebben is önmagáról beszélt, arról, hogy szegény családból származik, és nem mehetett volna egyetemre, ha nincs szocializmus, és ebben a szocializmusban bontakozhatott ki mint kiváló tanuló és kiváló egyetemi hallgató. Ezenkívül kijelentette, hogy a Drina nem a határ a szerbség számára, hanem a gerinc, utalva itt a Boszniai Szerb Köztársaságra. Felhívta a szava-

zók figyelmét arra is, hogy ne dobják el szavazataikat, a nagygyűléseken azt mondta, hogy nem azért jött, hogy választókat nyerjen, hanem azért, hogy megtisztelje az embereket, és hogy annyi szavazatot kap minden párt, ahány emberrel vezetői kezét fognak, közben azokról beszélt, akik fertőtlenítik a kezüket, amivel a nép iránti megvetésüket fejezik ki. A szocialisták végső üzenete az volt, hogy mindenki magáért szavazzon, természetesen a szocialista pártra, mert ők a legnagyobb garanciája Szerbiának, és ő olyan miniszterelnök lesz, aki vállalja a felelősséget. Végül 249 483 szavazatot kapott, azaz a szavazatok 6,55 százalékát. 2022-ben még több mint tíz százalékon állt a pártja. Talán a párt vezére túl sokat képzelt pártjáról, a Milošević-korszak pedig sokakban az akkori szenvedéseket idézte fel. Az eredményt maga a pártelnök is vereségként értékelte, és felajánlotta lemondását, amit a párt nem fogadott el. Ha hinni lehet Vučić elnök ígéretének, hogy a következő négy évben nem lesznek parlamenti választások, akkor lehet, hogy ez jó lesz a Szocialista Pártnak, amely szintén szervezett politikai erő, lehet, hogy konszolidálódik, ám az is megtörténhet, hogy ez a kudarc a párt végét jelenti.

AZ ELEVE VESZTES PÁRTOK

Szinte borítékolható volt Čedomir Jovanović Liberális Pártjának, azaz listájának, a Čedomir Jovanović – Másképpen kell (Čedomir Jovanović – Mora drugačije) bukása, hiszen a támogató aláírásokat is nagyon későn szedte össze, a kampánya lanyha volt, és légből kapott ötletek jellemezték. Ezek közül a legnagyobb az volt, amikor azt emelte ki, hogy ebben a kis Szerbiában olyan sok a „free lancer”, vagyis szabadúszó online dolgozó, akiknek csak egy internetcsatlakozásra van szükségük, s ezt még növelni kell, hogy Szerbia világelső legyen, illetve maradjon. Ezért az IT (információs technológia) szektora adómentes kell hogy legyen. Ez a gyenge kampány ezzel a gyenge végszóval nem érte el a várt hatást. Egyébként ez a többségi párt volt az egyetlen, amely nem foglalkozott Koszovó kérdésével. Még egy furcsa rekordot állított fel ez a párt, hiszen kevesebb szavazatot kapott, mint amennyi aláírásra volt szüksége egy többségi választási listának: 9230 szavazatot, az összes szavazat 0,24 százalékát.

Borítékolható volt a Szerbia Nyugaton – Zoran Vuletić stb. (Srbija na Zapadu – Zoran Vuletić stb.) lista bukása is. Ez a párt ugyanis úgy kampányolt, hogy mindennap ugyanaz az ember, Vladimir Kovačević mondott „szakértői” véleményt a mezőgazdaságról, az iparról, a pénzügyekről, az egészségügyről, a közoktatásról. Kampányuk kínosan erőltetett volt, eredményük nem is lett kielégítő: 5472 szavazatot kaptak, azaz 0,14 százalékot. A többségi pártok közül a legkevesebbet.

A Néppárt – Biztos választás, elismert személyek (Narodna stranka – Siguran izbor, ozbiljni ljudi) lista intellektuális szempontból rendkívül gyenge propagandát fejtett ki, ennek csak két eleme volt. Egyrészt a Rio Tinto vállalat elleni fellépés, amely a szerbiai lítiumbányászásban érdekelt. Ez ellen emeltek fel a hangjukat. Ezután Koszovó és a Boszniai Szerb Köztársaság helyzetével foglalkoztak, és a francia–német terv elutasítását fogalmazták meg. Ez a választóközönségnek kevés volt, hiszen ezt a kormányzópárt is megígérte, és néhány más vesztes párt is. A kampány végén Vuk Jeremić önmagukról azt is kijelentette, hogy a választások legnagyobb meglepetése lesznek. Hogy nem jutottak be a parlamentbe, nem volt meglepetés, de várható sem volt. A szavazók 0,88 százaléka szavazott rájuk, ami 33 393 szavazatot jelentett.

Ebben a választási kampányban több jobbközép párt és a haladóknál radikálisabb pártszövetség is veszített, mert nem volt egyedi üzenetük, és nem léptek ki a sablonok világából. A szerb politikai életben ezenkívül ezeket a pártokat az is hasonlóná tette, hogy a nemzeti színeket és a cirill írásmódot használták. A választási kampány elején ez nagyon zavaró volt, mert hasonló kérdésekben hasonlóan nyilatkoztak meg a vizuálisan egymásra hasonlító pártok, és a kampány folyamán sem tudtak újítani, így a kampány végére sem értek be a kieső pártok üzenetei, noha a kampány legvégén megpróbálkoztak a csak rájuk jellemző üzenet megfogalmazásával, de ekkor már – úgy tűnik – túl késő volt.

A MEGLEPETÉS PÁRT, VAGYIS VAJON MEDDIG TART A MEGLEPETÉS

A választásnak volt pozitív és negatív meglepetése is, a negatív meglepetésekről már fentebb szóltunk. A pozitív meglepetés a Mi, a nép hangja – Prof. dr. Branimir Nestorović (Mi – Glas iz naroda, profesor doktor Branimir Nestorović) lista volt. Képviselői Koszovóról azt nyilatkozták, amit minden párt, ezenkívül, ahogy sokan mások is, arról beszéltek, hogy erősebb katonaságra van szükség, erősebb falura és mezőgazdaságra. Talán abban volt más ez a lista, hogy a szakszerűség és a tudás fontosságát jobban kiemelte, mint mások, a magánügyetek diplomáit kétségbe vonta. Ennek a pártnak a vezetője dr. Nestorović arról vált híressé, hogy a Covid-19 elleni vakcina ésszerűségét kétségbe vonta, és valóban, a mai médiát ellepik azok a hírek, miszerint a Pfizer-vakcinának valamilyen mellékhatást okoznak. Ezenkívül a többi vezetőségi tag is szakterületén kimagasló eredményt elért tudós volt, vagyis – mondták ők – nem azért álltak össze, mert a politikából akarnak megélni, hanem azért, hogy a nép hangját is közvetítse valaki. Ez az üzenet olyan hiteles volt, hogy meglepően sokan szavaztak rájuk, pedig amit a kampányban csináltak, arra

is emlékeztetett, amit egy viccpárt csinált volna. Azonban nem vicceltek, komoly témákról beszéltek. Arról, hogy a munkahelyek megszerzése ne a pártkönyvecskétől függjön, és hogy az okos emberek a megfelelő helyre kerüljenek. Kampányukban kijelentették, hogy senkivel sem akarnak koalíciót kötni. Összesen 178 345 szavazatot kaptak, és 4,68 százalékkal átlépték a parlamenti küszöböt.

Ezek után lett sokkoló a belgrádi végeredmény, amelyből kiderült, hogy ez a párt a mérleg nyelve, különböző oldalakról volt várható a megkönyvecskésük, de ők a médiák érdeklődésében fürödve újult energiával mondták, hogy nem fognak senkivel szövetkezni, ezért Belgrádban új választásokat kellett tartani.

A KISEBBSÉGI PÁRTOK

A választási listán több kisebbségi párt szerepelt, ezek közül a legszervezetesebb a VMSZ volt, amely több szavazatot szerzett néhány többségi listánál is, 64 747-et, a szavazatok 1,7 százalékát. Sőt, a Vajdaságon kívüli városokban több szavazatot kaptak, mint ahány magyar él ott.

A VMSZ úgy indult ebbe a választási harcba, hogy elnöke, Pásztor István, akit sokan tiszteltek, október 30-án elhunyt. Az elnök úr, ahogyan mindenki emlegette, rendkívül sokat dogozott és gondolkodott, így lett a VMSZ egy nagyon szervezett párt, amely felöleli az egész vajdasági magyarságot, a tömböt és a szórványt is. Ezenkívül maga mellé hasonló munkabírású embereket választott. A kampány valamennyire róla is szólt, hiszen ennek a listának nem volt hordozója, csak első helyeken szereplő politikusai (köztársasági és tartományi). A lista neve is Pásztor István elnökre utalt: Vajdasági Magyar Szövetség – Elnökünkért, közösségünkért, a jövőért! (Savez vojvodanskih Mađara – Za našeg Predsednika, za našu zajednicu, za budućnost!). A párt kilenc pontba sűrítette programját, noha az egyes pontok általában két összefüggő témát tartalmaztak, így nagyjából tizennyolc témáról beszéltek. Ezekről a legfontosabb dolgokat mind elmondták, a többi párttól különböző stílusban, nyugodt, pontosan megfogalmazott mondatokban. A pártnak három vezetőségi tagja jelent meg a képernyőkön. Az elnöki teendőket ellátó Pásztor Bálint, Juhász Bálint, az intézőbizottság elnöke, alelnök és Kovács Elvira alelnök. Hetvennégy településen 354 rendezvényt tartottak. A program első pontja forró volt, ugyanis az illegális migráció elleni nagyobb fellépést kérték az ország vezetésétől. Emellett a VMSZ egyértelműen az Európai Unió mellett hallatta hangját, valamint az identitás megőrzését és a gazdaságpolitika fontosságát hangoztatta, hogy végül mindez egy erős közösséget hozzon létre. A VMSZ szereplése siker volt azért is, mert a 2022-es 60 313 szavazatnál több-

bet, 64 747 szavazatot kapott, ami a VMSZ szervezetségének, valamint a sok befektetett munkának volt köszönhető.

Ezenkívül volt két albán, két muzulmán, egy orosz és a kisebbségeket tömörítő lista. A kisebbségeket tömörítő lista az Együtt a jövőért és fejlődésért – Koalíció a békéért és toleranciáért (Zajedno za budučnost i razvoj – Koalicija za mir i toleranciju) listáról már az elején tudni lehetett, hogy az eleve vesztesek összefogása. Nyilvánvaló volt, hogy azért álltak össze, mert önmagukban kevesek ahhoz, hogy a parlamentbe jussanak, és egyedüli mozgatójuk csak az a néhány parlamenti hely. Retorikájukban a béke és a tolerancia, minden polgár békés együttélése, valamint a jó fizetés és a polgárokat szolgáló rendes adminisztráció szerepelt. Ezen a listán szerepelt a vajdasági magyarság egyik legnagyobb politikai kaméleonja, Rác Szabó László is, de ez alkalommal nem járt sikerrel, ahogy a párt sem: 6779 szavazatot szereztek, valamivel többet, mint amennyi aláírást kell egy kisebbségi pártnak összegyűjtenie; ez a szavazatok 0,18 százaléka volt. Mégis, ha ez a párt most nem oszlik fel, és elkezd építkezni, a jövőben szerezhet valamikor valamilyen mandátumot, csak ehhez az kell, hogy felismerhetőek legyenek, és motivációjuk ne legyen ilyen átlátszó.

A bosnyákoknak két pártja is indult a választáson. Sulejman Ugljanin pártjának a listája a Szandzsáki SDA – Dr. Sulejman Ugljanin (SDA Sandžaka – Dr Sulejman Ugljanin) több jogot követelt a bosnyákoknak, és részarányos képviseletet az állami szervezetben, az alkotmányban nemzetként akarnak szerepelni, és nem kisebbségként. Ez a párt inkább Szandzsákra fókuszált, és a bosnyákok méltóságára, hogy méltóképpen megőrizhessék identitásukat. Ez a párt egyben a boszniai Alija Izetbegović hagyatékát is vállalja. 21 746 szavazatot kapott, azaz a voksok 0,57 százalékát.

A másik lista Usame Zukorlić – Együtt az igazságosságért stb. (Usame Zukorlić – Ujedinjeni za pravdu stb.) célja az volt, hogy egyesítse a bosnyák nemzetet, és hogy hallassa a hangját a parlamentben; ezzel a listával indult Tomislav Žigmanov is a horvátok képviseletében. Ez a párt inkább az együttműködésre helyezte a hangsúlyt, és azt üzentte, hogy ami jó a bosnyákoknak, az jó Szerbiának is. 29 038 szavazatot kaptak, a szavazatok 0,76 százalékát.

A két albán párt közül egy jutott be a parlamentbe, a keményebb hangot megütő Az albánok politikai harca folytatódik – Šaip Kamberi/Beteja politike e Shqiptareve zagan – Šaip Kamberi (Politička borba Albanaca se nastavlja – Šaip Kamberi). Ők nem használták a szerbiai média nyújtotta segítséget. Šaip Kamberiről azt lehetett tudni, hogy Bujanovac községet vezet, és hogy jogász. Eredményük 13 502 szavazat volt, ami a szavazatok 0,35 százaléka. A másik albán lista, az Albán Demokratikus Alternatíva – Egyesült Völgy (Koalicija Albanska demokratska alternativa – Ujedinjena dolina /

Alternativa Demokratike Shqiptare – Lugina e Bashkuar) tagjai (csak öten) egyetemi tanárok, illetve egyetemi hallgatók, eredményük szerény 3228 szavazat (0,08 százalék).

Érdekes, hogy az Orosz Párt is bejutott a parlamentbe. Oroszokból Szerbiában valamivel több mint 10 000 fő van, mégis van orosz párt, amely listát állított: Orosz Párt – Slobodan Nikolić (Ruska stranka – Slobodan Nikolić); ráadásul nem mondott semmi olyat, és nem is mutatott semmit, ami orosz jellegére utalna. Sehol egy balalajka vagy vodka vagy orosz néptánc, ehelyett tradicionális Szerbiát akartak, az ország gazdasági megerősítését, belépést az Oroszország vezette Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetébe, sőt még azt is elmondták, hogy nem kell nekik albán paradicsom és argentin málna. Végül 11 345 szavazatot kaptak (0,3 százalékot).

A kisebbségi pártok közül egyedül a VMSZ tud önállóan frakciót alakítani. A bejutott kisebbségi pártok a nekik kedvező választási rendszer folytán beleszólhatnak majd a parlament munkájába, ám vélhetően csak a VMSZ tud valódi érdekképviseletet megvalósítani. Bebizonyosodott, hogy a Pásztor István által bejártatott rendszer szerint nem arra törekszenek, hogy miniszteri székeket foglaljanak el, ehelyett inkább arra, hogy a minisztériumokban államtitkáraik legyenek, akik a speciálisan regionális és magyar ügyeket igyekeznek előmozdítani.

KÖVETKEZTETÉS

Ahogy az eddigi mindent eldöntő választások, a mostaniak sem adtak választ Szerbia nagy kérdéseire. A koszovói probléma ezután is a mindennapok része lesz, és a Boszniai Szerb Köztársaság útja is inkább Szerbia felé halad, mint a közös bosnyák állam felé. A szerb parlamentbe mindössze öt többségi párt jutott be:

- a Szerb Haladó Párt és szatellitjei 129,
- a Szerbia az erőszak ellen 65,
- a Szerbiai Szocialista Párt 18,
- a Remény Szerbiának 13,
- a Mi – A nép egyik hangja pedig 13 mandátummal.

A kisebbségi pártok közül:

- a Vajdasági Magyar Szövetség 6 mandátumot szerzett,
- Usame Zukorlić – Együtt az igazságosságért a Vajdasági Horvátok Demokratikus Közösségével 2 helyet kapott.

- a Szandzsáki SDA – Dr. Sulejman Ugljanin lista megismételte 2022-es teljesítményét, és 2 mandátumot szerzett,
- Az albánok politikai harca folytatódik – Šaip Kamberi 1 mandátumot szerzett,
- az Orosz Párt – Slobodan Nikolić szintén 1 mandátumot szerzett.

A belgrádi városi újraválasztás a kormánypártok győzelmét hozta. Köztársasági szinten – a Vajdaságot nem számítva – a szerbiai településeken a Szerb Haladó Párt helyzete stabil. Ez azt jelenti, hogy az emberek a Szerb Haladó Pártot és Aleksandar Vučićot fogják támogatni a jövőben is. Ez a fajta bizalom a szerbiai néplélekből következik, amely szereti, ha egy elfogadott ember van hatalmon. Gondolom, hogy a választás sok helyen azt jelenti, hogy nem történik változás, bár Vučić elnök kijelentette, hogy elemezni fogja az eredményeket, és ha tudomása lesz arról, hogy valahol a Szerb Haladó Pártból való vezetők dölyfösek, és nem szolgálják az embereket, le fogja őket váltatni.

A köztársasági parlament kiegyensúlyozott; az a tény pedig, hogy a parlamentbe csak öt többségi párt jutott be, azt is jelenti, hogy a szerbiai demokrácia egy érettebb szakaszába léphet. A kedvező választási szabályok, amelyek a kisebbségekre vonatkoznak, lehetővé teszik a VMSZ-frakció létezését, amely az egyik fontos letéteményese a magyar érdekek képviselőének. Nyilvánvaló, hogy a kisebbségi politizálás nem merül ki a kisebbségi jogok érvényesítésében, hanem gazdaságilag és szociálisan is helyzetbe kell hozni a kisebbségeket, munkalehetőséget és gazdasági prosperitást kell biztosítani a kisebbségek lakta területeken.

ABSTRACT • The study below is a byproduct of monitoring elections and the content presented in electronic media. The focus was on how different parties use the media, what messages they try to convey to their voters, and how effective these messages proved to be once the election results were known. The author has been observing Serbian politics for decades, primarily focusing on politics related to Kosovo. The data was therefore analysed with this background in mind, although the author did not aim to portray anyone in any specific light, as the interest lay in the content transmitted through the media, which formed the basis of their opinion.

KEY WORDS • 2023 parliamentary elections, media, election campaign, campaign messages, Serbian political scene

SAŽETAK • Studija je nusproizvod praćenja izbora i sadržaja prikazanog u elektronskim medijima tokom izbora. Fokus je bio na tome kako različite stranke koriste medije, koje poruke pokušavaju preneti svojim glasačima i koliko su te poruke bile efikasne u svetlu izbornih rezultata koji su od tada postali poznati. Autor već decenijama prati srpsku politiku, prvenstveno se fokusirajući na politiku vezanu za Kosovo. Podaci su stoga analizirani sa ovim kontekstom na umu, iako autor nije imao za cilj da bilo koga predstavi u bilo kakvom svetlu, jer su ga zanimali isključivo sadržaji preneti kroz medije, na osnovu kojih je formirao svoje mišljenje.

KLJUČNE REČI • **parlamentarni izbori 2023, mediji, izborna kampanja, poruke kampanje, politička scena Srbije**

Beérkezés időpontja: 2024. október 18.

Elfogadás időpontja: 2024. október 20.

